

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI dr. BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára 2 k. 40 f. (1 frt 20 kr.) Egy szám ára 24 fillér (12 kr.)
Egyleti tagok, 5 évi kötelezettséggel, egy évre 2 koronát fizetnek. Minden pénz
Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra.

Az Unitárius Közlöny 1902-ben.

Kis lapunk tizennégy évi pályát megfutott már és ismeretséget kötött az unitáriusság minden rétegével. Bátorsággal bocsátjuk a közönség ítélete alá. Az unitárius eszmének hódolt és egyetemes keresztényi szeretetet hirdetett. Gyűlöletet, felekezeti szükkeblültséget nem ismert. Talán ennek köszönheti és a mindenre kiterjedő figyelemnek és nemes törekvésnek, hogy egész Magyarországon mindenütt vannak buzgó és hű olvasói.

Az új évbe teljes bizalommal fogunk belépni a XV-ik folyamossal, mert eddigi rendes munkánk körét megnöveljük.

Csak egy pár dologra mutatunk rá. *Római leveleink* sorozata olyan újdonság lesz, a mely mindenkit érdekel, olvasóink pedig bizannyal örvendeni fognak, hogy állandó és közvetlen forrásból olvashatják, mi foly abban a híres „szent“ városban, a mely másfélezer esztendőn keresztül irányította a világ gondolkozását, hitét és még boldogságát is. A protestantizmust Róma hozta létre. Az unitarizmus is a római rendszer ellen harczolt az emberiség egyetemes jogaiért, a miket Róma nem akart elismerni. Ma már Róma is megosztja területét és fényét az unitáriusokkal is. Több unitárius van Rómában. Ezek közül egyik készséggel megígérte, hogy értesíti lapunkat az ott folyó eseményekről. Jelen számunkban közöljük első levelét.

Az Unitarizmus Külföldön lesz másik állandó rovatunk. Habár eddig is igen gyakran közöltünk nagybecsű cikkeket

külföldi unitáriusoktól vagy más szabadelvüektől az ez év folyamán Ámerikán és Anglián kívül Belgiumból, Németországból, Indiából és Japánból fogunk közölni jeles írók tollából. Egyuttal egy néhány kitünő külföldi író arczképét is bemutatjuk olvasóinknak.

A nők világa eddig is kedvelt és élénk rovatja volt az Unitárius Közlönynek. Az 1902. évben női kezekből önálló melléklet gyanánt fogjuk adni legalább mindenik negyedévben egyszer. *Fanghné Gyujtó Izabella, Perczelné Kozma Flóra és Raffaj Irma urnők*, jeles írónőink sziveskedtek magukra vállalni, hogy a nők érdekének megfelelő olyan kis lapot teremtenek, a melyben röviden mindent megtaláljon a hívő, a munkás, a házi nő, az anya, a leány, a városi és a falusi is.

Az olvasó közönség és az egyleti tagok föladatát nem nehezíti a Dávid Ferencz egylet ezuttal sem. *Megmaradnak a régi árak.*

Alapítoknak ha 40 koronát befizetnek a központi pénztárba, tagdíj fejében,

Rendes tagoknak 5 évi kötelezettséggel évi 2 koronáért.

Előfizetőknek egész évre 2 kor. 40 fillérért.

Az olvasó közönségtől csak azt kérjük: fizesse be ezt a nagyon csekély illetéket előre, vagyis január hó végéig.

Kolozsvár, 1901. november hó.

A szerkesztőség.

Rédiger Géza.

— Arczképpel. —

A XIX-ik százban az unitárius kollegiumban kétszer volt olyan ifjusági mozgalom, a mely a nagy magyar világnak is tudomására jutott. Az egyik az irodalom újraébredése előtt 1840-ben, a másik a politikai kibontakozás után 1871-ben. Az egyik előkészítette a szabadságharcz szellemét, a másik munkába vette a helyreállított alkotmányos élet megszilárdítását. Mindkét mozgalomnak maradandó emléke egy-egy kötet költői és prozai zsebkönyv, melynek szép neve: *Remény*.

Az elsőnek vezető szelleme volt Szentiványi Mihály és Kriza János; a másíknak egyik vezető szelleme Rédiger

Géza, a ki azóta már 3ár 0 éve szolgálja egyházát, mint unitárius lelkész. Ezt a „hüségese lelkipásztort“ legtöb- ben csak költeményeiről ismerik, mert ő egy néhány évig Udvarhelymegye egyik félreeső zugában H -Ujfalu- ban s azóta a mezőség szé- lében, e görbe pusztaság egyik falujában — a világ- tól távol — hirdeti az Isten igéjét.

Rédiger Géza 1845-ben november 25-én született

Tordán. Ott kezdette tanulását és 1862-től Kolozsvárt folytatta. Nagyon derék, munkás ifjúság volt ekkor a kollégiumban.

Kozma Ferencz vezetett. Uzoni Gábor, Derzsi József, Péterfi Albert, Várfalvi Nagy János, Albert Iván sok tehetséggel, nagy szorgalommal dolgoztak. Rédiger irói készséget és költői tehetséget vitt közéjük, s már az első évben pályadíjat vett el előlük egy beszélyével

Az ideálista ifju a következő évben azzal lepte meg a maga kis világát, hogy a kollegiumból kilépett és elment Lengyelországba, hogy a derék lengyelek utolsó szabadságharczában részt vegyen. Keserves csalódás volt az eredmény, mert a forradalomnak véget vetett a nagy hatalmu orosz birodalom. Hiszen nem is hitte ő sem, hogy megmentheti, de szabadságért hevülő ifju szívéhez oly nagyon illett ez a nemes föllángolás! Egy félévi katonásdi után újból visszatért a kollégiumba. Ott is harcolni szeretett. Kritikákat irt az ifjúság keblü lapjaiba, de irt sok szép költeményt is. A „dálnok iskolája“ cz. költői beszélyével, mely 1867-ben jelent meg az ifjúsági lapban (Remény) föltűnést keltett. Kedvencz költője Petőfi hatása vehető észre rajta, de a fölfogás mélysége, a kifejezés tisztasága meglepő. Midőn 1871-ben a „Remény“ megjelent, egy névtelen pályadíjat, mint legjobb dolgozatnak a „dálnok iskolájának“ ítelték.

Nemcsak az ifjai szárnypróbálgatás, hanem az ihletett ajak
sohajt föl ily sorokban:*

Oh ha dalnok lenne én belőlem! . .
És dalom az ihletés maga . .
Mely nem földi szennyes érzeménytől
Tiszta, égi kézből származa.

Hat kollegiumi éven keresztül sok pályadíjat vitt el magának és sok jó tanácsot adott tanulóársainak, a kik rendesen fogékonyabbak a senior diákok hatására, a kiket szemök előtt nőni látnak, mint a tanárokéra, kikhez a nagy tekintély miatt nem mernek közeledni.

Rédigernek az a szerencséje volt, hogy a szelid lelkű, nagy tudományu költő, Kriza János nemcsak tanára volt, hanem nevelője is. Rédiger a püspöki házhoz járt étkezni, mert akkor a püspöki fizetés mellett nagyon jól elfért egy kevés mellékes jövedelem a konyhára. Maga Rédiger írja, „Bennünket is, kik házánál kosztotztunk, úgy nézett, mint gyermekeit. Nemcsak szeretett, hanem nevelésünkre felügyelt, ismereteinket társalgás utján kutatta és gyakran buzdított a tanulásra. Irodalmi szárnypróbálgatásainkat figyelemmel kísérte s oly leereszkedő jósággal mérlegelte, mintha barátunk lett volna.*

Jogi pályára szeretett volna menni, de az atyja kedvéért pap lett. Ez talált az ő mélyen érző költői szívéhez és magasra törő buzgó lelkéhez. Az unitárius pap tere tágas, mint a rónaság, gazdag, mint a virágos kert. Ott termelhet magának virágot és találhat bőviben töviset is. 1871-ben lépett be az Úr szőlőjébe, miután 2 évet Székely-Kereszturt a gymnasiumban tanított.

Homoród-Ujfalu derék székely unitáriusai hívták magukhoz. Ifju szive teljes buzgalmával kezdett a szent munkához. Nem siker nélkül. Egy pünkösti ünnepen annyira meghódította hivei szívét, hogy azok nemes áldozatra fölhevülve szép kis alapot gyűjtöttek az egyháznak.

1876-ban elfogadta a szabédi népes egyház meghívását, s azóta hűséges lekipásztoruk Szeretett építeni, javítani, tudott áldozatra buzdítani, bár ezzel eleven szentet gyűjtött a maga fe-

* Unitárins Kollégium Irásban és Képekben, 44. 1,

jére. Némely önző emberek rátámadtak és igyekeztek elveszíteni kedvét, megtörni buzgóságát. Nem érték célzt. Ő is, miként Pál apostól, a szeretet tüzében égette meg azokat. A többi há-
lás szívvvel látja mennyit épült s mily szépen virágzik egy-
házuk.

Rédiger Géza a valódi „hüségés lelkipásztor“, kinek szí-
véből egyetlen pillanatig sem válik meg egyházának és hivei-
nek gondja. A szószéken, a vasárnapi iskolában, az olvasó kör-
ben, mindenütt teljes ember. Egyházi beszédeire mindig nagy
gonddal készül. Legalább vázlatosan mindig előre megírja be-
szédeit, s a melyeknek hatását tapasztalja, újból kidolgozza. A
Ker. Magvetőben, Unitárius szószékben, Unitárius Közlönyben
megjelent beszédei olvasmányoknak is kedvesek, lendületesek és
hatók.

Papi működésének legnehezebb s mégis legkedveltebb része
a „mezőségi szolgálat“. Gyülekezetéből igen sokan szétszóród-
tak a vidéken levő falvakba munkakeresésre. Ő utánok ment
7—8 helységbe. Néha több napi utra elment, hogy egy templom-
zást tartson vagy temetést végezzen. Nem volt olyan akadály,
a melyet ő legyőzhetlennel tartott volna. Pedig gyakran meg-
lőrtént, hogy a mezőségi puszták sáros, rosz utain megtámadták,
néha meg életét is veszélyeztették az oláhok.

Itt már nemcsak a lelkipásztor, hanem a hazafi is műkö-
dött benne. Látta, hogy ezekre az elszéledett szegény magya-
rokra senki sem gondol. Ő csak nem hagyhatta el! Nagy buz-
galmából egy róm. kath. templom és egy protestáns épült e
veszélyeztetett helyre, mert ő felhívta a szűkségre a róm. kath.
püspök figyelmét is. Mező-Örményesen a gyülekezetének az ev. ref.
hivekkel együtt épített templomot ő szentelte fel, de az ev.
ref. egyház tulajdona. Most már ev. ref. lelkész szolgál az ő
hiveinek is, de ő is buzgón látogatja.

Gyülekezete mellett családja és a költészet muzsája
van legközelebb szívéhez. 1872-ben vette nőül bölöni Nagy
Amáliát és az Isten őket hat fiuval s négy leánynyal áldotta
meg. Tíz ép és szép gyermek nagy istenáldás, de sok gond.
Rédiger az apai föladatot a lelkipásztor öntudatával teljesítette.
Gyermekei nevelését, oktatását minden szeretettel szívéen viselte.

Soha sem lankadó türelemmel foglalkozik, játszik, sétál velök. A magyar történelmet rajongó hazafisággal magyarázza fainak, legkedveltebb költőjét: Petőfit, kit könyv nélkül tud, nagyon gyakran szavalja nekik.

Midőn látja, hogy a kis áhitatos imádkozni szeretne, megtanítja imádkozni.

Tehát a nagy család zaja nemhogy elnémituá, megszólaltatja muzsáját.

Nagy terjedelmű, derék költői elbeszélését a „Jóslatot“ ebben a kis gyülekezetben írta. Legendái, vallásos költeményei és zsoltárai mutatják, hogy nem ismert pihenést. Több szép éneke be van véve az unitárius énekes könyvbe; számos költeményét, s főleg az unitárius vezérférfiakról szólókat, kedvvel szavalja az ifjuság. Az Egyházi Fő-Tanács 100 korona jutalommal méltányolta hasznos munkásságát.

A folyó év egy erős, nagy számot kerekített ki Rédiger számára: a 30-at, ő meg hálából egy újabb kötettel: költeményei II-ik kötetével ajándékozta meg az irodalmat. Itt lehet teljes erejében látni a független érzelmű erds hazafit, a vallásos ihletű törhetlen moralistát, hej pedig fájó szive jól tudja miért szól így ajaka:

Jó hegedős! minek a dal?
Tedd le azt a hegedőt!
S a mult idők emlékeit
Borítsd rá, mint szemfedőt.
Magyar érzés, honszerelm:
Idegen hang — ösmeretlen
Meg nem értik szent dalod,
Bátran abban hagyhatod!

Ugy látszik még testi betegség is bántja s e miatt az elmult szép időkre gondolva, kifakad fájdalma:

Lombod letépve, szétzilálva,
Épséged dulta kór, vihar.
Csak félig élsz, élőhalottként,
— E fél élet is már kihál.
Pedig tenéked élned kellene;
Körüled apró csemeték . . .
Kidőlted, földrezuhanásod
Halálukig megsinlenék.

Nehéz munkákat végezett. Az egyházkörnek tizenöt évig jegyzője volt. Az esperesi vizsgálatok téli hidegben, döcögő szekéren, füsttel tölt szobában, hideg ágyban nagyon megrongálták. Lemondott a jegyzőségről, a melyet kiváló nagy buzgalommal teljesített. Még a száraz jegyzőkönyvbe is tudott hanglehetet lehelni.

Most, hogy a kongrua egy keveset javított a papok helyzetén, s miután a nagy család sarjai is kezdenek magoknak fészket verni, költő papunk kedve újból derülni kezd.

De bárha késik, el fog jönni
Az új tavasz . . . az új világ.
A vén idő megifjúl újra,
Föl zeng a dal, nő a virág.
És koszorút tesz homlokukra,
Kik küzdve várnak új tavaszra.

Boros György.

Későn ősszel.

Nagy Lajos ny. tanár „Hangok a szabadságharcz után“ cz. költeményeiből (Ára 2 kor.) mutatványul.

Későn ősszel — ki hitte azt,
Hogy lásson még egy új tavaszt . . .
Olyan derült vidám az ég,
Olyan szelid, meleg a lég.
Ki hitte azt,
Ez új tavaszt.

A nyáj ismét mezőn legel,
A földmives földet mivel.
Utczára megy leány, legény,
Virágszállal a kebelén.
Ki hitte azt,
Ez új tavaszt.

Későn ősszel — én se hittem,
Még egy tavaszt életemben.
Hosszu évek sora felett,
Lelkem derült, szívem meleg
Nem hittem azt
Ez új tavaszt.

Gondolatom ujbból kiszáll,
A költészet mezején jár.
Im hoztam is egy virágot,
Nektek adom daloljátok . . .
Nem hittem azt,
Ez uj tavaszt.*)

Nagy Lajos.

Sándor János igazgató elnöki beszéde.

— Elmondotta a D. F. Egylet keresztürköri f.-e. gyűlésén. —

Tisztelt közgyűlés!

Mint az élet délpontján jóval tulajró ember, most részeseülék abban a szerencsében, hogy a székel-y-keresztürköri Dávid Ferencz egylet elnöki székel-be jutottam. Régi ember vagyok ugyan, de mégis most ez állásban új embernek érzem magamat. Éppen ezért munkám, teendőim kezdetén, némely dolgokra nézve tájékozni akarnám magamat. Mondják tán: az alapszabályok eléggé körülírják úgy a mezőt, mint a teefeldőket. Megengedem. Rég óta figyelem e mezőt és munkásait s a jeleket, legkivált pedig, hogy az eredmény arányban van-e a fáradtsággal. Megvallom és nem vádképpen mondom, hogy az én mértékem szerint nincsen. Tán az idő, a kor szelleme nem kedvező? *Mindennek meg van a maga ideje* elvhez hiven, talán a kedvező alkalmak nem használtak fel? Ezt sem mondhatni teljesen. Vagy a talaj nincsen kellőleg előkészítve az elhiutendő magvakra nézve s a sikertelenség ebből származnék? A munka e tekintetben is eléggé foly. Még sok kérdést tehetnék fel, de nem fárasztom azokkal a t. közgyűlés figyelmét, hanem bátran kimondom, hogy a gyakorlati téren még keveset birunk és a tökéletességtől szerfelett távol állunk.

Elméletileg igen szépen intézhetjük, kiszinezhetjük a dolgokat; de mit ér az, ha a gyakorlatba, az életbe semmit sem viszünk által, legtovább egy-egy beszédet, értekezést kinyomattunk, s hogy aztán olvassák-e és minő hatással van, arra semmi gondunk!

A multakat emlegetjük a legtöbbet. Helyes! Az ősök erejéit át kell hoznunk onnan. Példájokon lelkesülnünk kell s a kitartásban, vagy a kitartásra nézve felvértezni, megacézolni magunkat nagyon is szükséges. A régi romok felett siránkózunk, de nem szabad ebben kimerülnünk, nehogy a romokra újabb romokat helyezzünk. Nekünk azokból épitenünk kell. A

*) Czélzás arra, hogy a Berde Mózsa végrendelete életbe lépett.

jövőt biztos alapra fektetni, a jelenben élők kötelessége! Erre nézve szervezkednünk, úgyszólván tömörülnünk s magunk közé kell vennünk első sorban minden hitrokonunkat és ezzel ne azt nézni, hogy így ennyi s ennyi tagsági díj jó bé, hanem azt, hogy díj nélkül is szívünkön hordozzuk sorsukat.

Ez irányelvek szem előtt tartásával a sikeresebb működés, tervszerűleg béosztott munkát, okos körültekintést, fontolva haladást kíván.

Vallás-erkölcsi élet gyarapítása, az ember belső világa építése, az erény gyakorlása stb. szóval, egy boldogabb jövő életre való előkészítés, mind helyes, üdvös és szép dolgok; de jóllehet a Biblia azt mondja: *ne legyetek a világiakban szorgalmatosok; ne gyűjtsetek kincset, a hol a rozsdá megesz, vagy a lopók ellopják*, vagy valamelyik takarékpénztár eltakarítja, mégis okos dolognak tartom, ha mindjárt ellenkezésbe látszanak is jöni a Bibliával, ha ezekre is gondunk leszen. Az anyagiak lépések a szellemiekre.

A D. F. Egyletnek ezt nem lehet figyelmen kívül hagynia, sőt egyfelől a főfigyelem erre fordítandó; mert, ha a hives anyagilag elesnek bizony lelkileg is könnyen elesnek. A sátán a gazdag embert könnyen elragadja, de a szegényt ezerszer könnyebben elcsábítja.

Az anyagi gondoktól független embernek módjában van művelhetni eszét, szívét stb.; míg az azokkal küzdőknek kevés ideje marad s azt a keveset is vajon nem fertőzteti-e meg a módosok iránti irigység és nem vezeti-e bűnös útra a gyöngy erkölcsi alapon állót. A teli has tovább bírja a munkát, az okoskodás hallgatását, míg az üres hamarabb békétlenkedik s nem enged időt az okos megfontolásra.

Egyletünk ünnepélyei, közgyűlései kezdődnek rendszeresen templomozással s folytatódnak felolvasással, énekléssel, szavalás-, vitatkozással stb. és pedig szívet és lelket nemesítő érzések felköltésével, ápolásával. Határozatok, végzések hozatnak, mondatnak ki dalkörök, könyvtárak szervezésére, szaklapok stb. indítására. Mind szép és szükséges, de ezek közé béveendőnek tartanám: koronként számba venni azt, hogy mely ekklesiánkban legtörekvőbbek az emberek arra nézve, hogy becsületes munkájuk útján úgy szellemileg, mint anyagilag előhaladjanak. És melyekben indultak elszegényedésnek, elzüllésnek. Az első esetben az egylet nagybecsülését fejezné ki az oly emberek előtt s lelkesítő, elismerő nyilatkozatával, igyekeznék őket a jóban továbbra is megtartani. A második esetben keresné az elesés okait s azok megszüntetését munkálná és az ezek feletti

gondolkozást, eszmecsereváltást a gyűlés tárgyai közé sorozná, mert a valódi cél csak így leszen elérhető.

A dolgokat megfigyelő, mérlegelni tudó ember sok olyan tünetet láthat, a melyek nagy erkölcsi, vagy anyagi romlást jeleznek, ha idejében meg nem orvosoltatnak. Az ilyen tünetek észlelése a D. F. Egylet munkakörébe is tartozhatik. Például tapasztaljuk lépten-nyomon az erkölcsi egykedvűséget, minden nemesebb, üdvösebb iránti közönyösséget, hidegséget; a világ örömeibe való szerfeletti belémerülést stb., a felsőbbek iránti engedetlenséget, tiszteletlenséget. A fiu, a leány, akárhány helyen, könnyelmű, szülőivel szemben engedetlen. A gyermeki köteles tisztelet és szeretet nagyon sokaknál fogyatékos mértékben van meg. A házastársak közti hűség lanyhulásnak indult s a keresztény társadalomnak ez a szilárd alapja, mely az erény melegével táplálja a világot, rendülő félben van. Az apa, vagy anya bűnös kezekkel pazarolja el, vagy telhetetlen gyomrába étel, vagy ital alakjában temeti bé az őseitől öröklött vagyont, a mely a család tovább létezésének volna az alapja. A melyet nem azért örökölt, hogy elpusztítsa, hanem azért, hogy megtartsa és tovább adja utódai kezére. De erre nézve nincsen akárhánynak érzéke, kellő erkölcsi alapja. Ezeknek a dolgoknak, ha mindenütt nem is, de sok községbe láthatjuk jeleit. S épen ezek teszik szükségessé a D. F. E. és minden ehez hasonló egyesület fentartását.

A napi sajtó némely bűn felvirágzásáért a lelkészeket, a tanítókat szokta felelősségre vonni. Ezt az eléggé nem helyeselhető szokást és a munka előli kitérést a D. F. E.-nek nem szabad, mint erkölcsi testületnek, követni. Segítségére kell menni e testületben a szószéknek, a tanítói karnak, a családokat kormányzó szülőknak, nevelő apának és anyának. Törekvéseikben, munkáikban őket támogatni, oktató szavaik súlyát növelni és minden egyleti tagnak például állítani magát a jó cselekedetekben, az erény gyakorlásában, hogy fényljék a tagok világhossága, a melyek az élet útját másoknak megvilágosítsák, hogy így épüljön a földön Isten országa.

Ha nem ilyformán fogjuk fel a D. F. Egylet gyűléseinek tartását és csak mulatságnak, szorakozásnak tekintjük, akkor a mennyei nagy gazda csűrében, vagy szorosabban meghatározva, a D. F. Egyletben csak üres kalászokat csépelünk és a sok hű-hóval maradunk s a vallás, erkölcsös élet tovább terjesztésére sikeres magvakat nem tudunk produkálni.

Én ezt ez Egyletről nem akarom feltenni. A cél, a melyre alakult, üdvös; a mező tágas a munkára. Ugyanazért tiszta cézzáll, kinyílt szemmel kell előrehaladni. Ha a világ minden

bűnét el nem tudjuk is enyésztetni, de sokakat tarthatunk meg a jó uton s eszközölhetjük anyagi és szellemi előhaladását embertársainknak.

Sokféle kisértésnek van e világon kitéve az ember. Ilyen a divat, melynek bolondjai úsznak az áradattal. Ilyen a világ üzérkedő szelleme, mely Istent, hitet, meggyőződést, örök üdvösséget áruba bocsát a gyomrának s a hiúság ördögének ki-elégítésére. Ezek ellen egy mentsvárnak kell tekintenünk a D. F. Egyletet. E mentsvárból kell óvnuuk mindenkit a megtévesztéstől, ámitástól, a ragadozó farkasoktól, hogy megálljon hitében, erkölcsében, vagyonában. E mentsvárbelieknek egyen-egyen érezniök kell a kölcsönös kötelezettséget arra nézve, hogy egymást gyámolítani tartoznak és nem kifosztani. Szóval, oly sok a teendő és oly nagy a mező, hogy csaknem a lerokkadástól félhet a munkához kezdő. De bizva Istenben, ha évenként nem, tíz-husz évenként, bár egy bűn kiirtását és egy erény meggyökereztetését tudnók is eszközölni, a fáradtság bővön meglenne jutalmazva.

E munkára egyesültek a D. F. E. tagjai és engemet elnöknek választottak. Az akarat, a készség nálam nem hiányzik, de erőm már a hosszú küzdő téren lankadásnak indult. Bizom azonban Istenben és abban is, hogy a próbált erők és nagynevű elődeim nem huzódnak egészen félre tőlem s gyámolítanak és tanácsolnak, hogy célzt érhessünk.

Sándor János.

Római levelek.

Mai napság, midőn a clerikalizmus, vagyis a papuralom akar minden áron felülkerekedni és Róma ismét világhuralomról ábrándozik, az Unitárius Közlöny olvasóit nagyon érdekes és örvendetes meglepésben részesítjük. Egyenesen *Rómából* a pápai székhelyről küldött leveleket fogunk közölni. Egy ismerősünket és barátunkat, ki állandóan Rómában lakik, sikerült megnyernünk tudósítás küldésére Örömmel vállalkozott. Működését már meg is kezdette. Az itt következő levél mutatja:

I.

Róma, 1901 okt. 31.

Kedves Szerkesztő úr!

Rómában az élet még nem pezsdült meg, e miatt a politikai és egyházi állapot nem változott. Mégis egy-két fontos ténytet meglehet említeni, melyek a fejlődés lehetőségét jelzik.

Első az, hogy a Vatikánban a democrata irányzat került felül, valószínűleg azért, hogy *a nép kedvét megnyerjék* s így

visszahódítsák az egykori világi hatalmat Erre a social-demokratikus módszerre egy nő hívta föl a figyelmemet, a ki Florence-ben a szegények sorsának javítására szentelte életét. Ő mondá, hogy a papok az alsó népoisztályt fölkeresik és azt mondják nekik, hogy a mostani súlyos adóviszonyok közötti nyomoruságot az Isten büntetésképpen küldötte rájuk, azért mivel a kormány Rómát elfoglalta és a vatikánt meg a pápát igazságos jogától megfosztotta. Ezek a papok a népet azért biztatják a socialismusra, hogy a kormány és a király ellen dolgozzanak. A katolikusoknak demokrata és conservatív pártokra szakadása egészen szembetűnő.

Másfelől a kormány és más körökben erős mozgalom indult meg egész országban, hogy a Franciaországból kiűzött szerzeteseknek Olaszországba telepedését megakadályozzák.

A *véleményszabadságot* itt épen oly kevésbé türik most, mint a középkorban. A melyik papról észreveszik, hogy a kormány iránt szabadelvű nézetet vall, azonnal elküldik Rómából valamely vidéki elzárt helyre. San Cassino hires, tudós püspökét, a Szent-Benedek-rend főnökét elmozdították állásából, mivel egy kis könyvében igen szabadelvű nyilatkozatokat találtak a királyról és kormányról.

Ugyanezen rendnek egy másik csoportjával közelebből rendkívül szigoruan bántak el, és az apáczábat kiűzték a házokból. A zárdát, hol e szegény nők éltek, átadták a papoknak.

Egy másik szembetűnő dolog Olaszországban az, hogy a katolikus papság az adriai tartományokban a szláv proselitáság eszközeivé lesz a vatikán támogatásával. Ebben is olasz-nemzet-ellenes hajlamok nyilatkoznak meg.

A klerikális szűkkeblőség még a „Dante Alighieri“ társasággal is érezteti hatalmát. Ez a társaság tisztán az olasz nyelv és irodalom mívelésére törekszik, főleg az országtól távol lakó olaszok között. Egy író azt mondja: „a papság megijedett a társaságtól, fél, hogy a külföldi vallásos egyesületekkel szövetkezik, s az olasz szellemet fogja táplálni, ráfogta a társaságra, hogy szabadkőmives intézmény. Ezzel azt akarják bebizonyítani, hogy a legrosszabb célra törekszik.“ Ez az idézet mutatja, mily szellemben működik az a papság, a mely egy tisztán irodalmi és nemzeti szellemben működő társaságot is kész megtámadni.

Örömmel látom, hogy Angliában a katolikusok rájöttek, mily veszélyesek a jezsuiták az egyházban, s a „Monthly Review“-ben egy fontos cikkben: „Indokolt-e a jezsuták iránt való bizalmatlanság?“ Gerard atyának megfelelő, Dell Edvard Róbert, a ki anglikánból lett katolikussá és a ki egy katoli-

kus lapnak szerkesztője. Dell ezt írja: „A magam nevében szólok, kijelentem, hogy a míg katolikus nem lettem és azután is rövid ideig, a társaság iránt bámulatot éreztem Midón kétélyeim kezdettek volt támadni, egy jezsuita atyához mentem tanácsot kérni, s az ő tanácsait követve, léptem a katolikus egyházba. Azóta megváltozott a társulat iránti érzületem. Megváltoztatta a tapasztalat és az ismeret.“

Még hozzá kell adnom ehhez — írja az említett szerkesztő — hogy körülményeim oly szerencsés helyzetbe juttattak, hogy én a katolikusok belső életéből és működéséből jóval többet látok és tapasztalok, mint a mennyire legtöbb áttértnék alkalmá nyilik. Egy katolikus lap szerkesztője, ha csak közepes műveltségű ember is, sok alkalmat szerezhet a valódi helyzet megismerésére.“

Az író ezután az erkölcsiség és igazság-érzet hiányáról beszél, mely a jezsuita irányzatban észlelhető. Az egész cikk roppant fontos. Nemcsak a jezsuiták, hanem a vatikán is sok erkölcsi kérdést kell hogy tisztázzon, a mi még tisztázva nincs.

Következő levelemben folytatni fogom a római hírek ismertetését.

Paolo.

Ifjúkori emlékeim a kollegiumi életből.

Az a nagy változás, melyet régi főiskolánk elhagyása és új főiskolánk elfoglalása okoz, az a nagy mozgalom, a mely régi főiskolánkból való kiköltözködéssel és az új főiskolába való betelepüléssel napirenden van s a vezető köröket oly lázas tevékenységben tartja, engem, mint a régi főiskola egykori növendékét, arra hív, hogy tanulói emlékeimből jegyezzen föl valamit, szerény zálogául az én igaz hálámnak, azért a sok lelki jóért, a mit régi főiskolánk megszentelt falai között gyűjtögethettem.

1863-ik év őszén jutottam kolozsvári főiskolánkba a VI-ik osztályba. Tordán végeztem az alsóbb osztályokat. Nagy meglepetés várt rám. Kolozsvár nagysága, szépsége bámulatba ejtett, régi és új jóbarátokra akadtam, s ezektől az új élet- és tarend felől tudakozódva, néha elijesztő információkat kaptam, míg egy pár nap multán az elhelyezkedés zavarán, a helyre-költözködés nehézségein átesve kezdetét vette a komoly munka és a tanárokkal való megismerkedés.

Legelsőnek Kovácsi tanár urral mentünk latin órára; sohase felejtem el jóságos arcát és lelkesítő aradó jótanácsait: „Kedves urak, édes gyermekeim! magok sok irányból, más-más isko-

lákboi gyültek ide most; nem tudom eddig hogy éltek, mit tanultak, de itt már kezdjenek mindnyájan komoly munkához s legyenek a saját jövő szerencsájöknek jó kovácsai! Gondoljanak szüleik sok aggodalmára, költségeire s magokra gondoló sok reményeikre s többé ne legyenek gondtalan s kivált ne háládatlan gyermekek, hanem komoly munkára törekvő ifjak! Isten vezérelje és segítse!”

Ezek a tanácsok boldogult édes atyáméival nagyonis egybehangzók lévén, mélyen bevésődtek lelkembe s lehetőleg örök szabályul tartottam azokat, s tiszteletteljes emlékezetben Kovácsai bácsit — kinek tanársága mindvégig atyai szeretettel párosult.

Ezután következett a görögnyelvi óra Marosi tanár ural, ki gyors megjelenéssel foglalta el tanári székét a tanteremben, s kissé gunyos mosolylyal végig tekintve sorainkon, e szavakkal vezette be görögnyelvi tanulásunkat: Mi ugy hiszem nem leszünk jóbarátságban, mert én olyan tárgyat tanítok, a mit önök nem igen szeretnek s mert megkívánom, hogy mégis tanulják, önök ezért engemet nem fognak szeretni! Hanem az mindegy, kezdjünk tehát hozzá sat. stb. Tény, hogy nem nagyon lelkesedtünk a görög nyelv iránt, csak a muszájig.

Jött ezután a történelmi óra Buzogány tanárral, kinek komoly megjelenése félelmet gerjesztett s apró kis termetü létre legnagyobb tekintélyt tartott. Félve és remegve vártuk megszólalását, szavával tiszteletre, szeretetre ébresztett: Önök tölem történelmet fognak tanulni, országok, nemzetek, népek és egyesek életét, történetét fogják megismerni s e közben sok kimagasló vezér talentumot, önző és önzetlen jellemet fognak látni, a kik nemzetek és országok emelkedésének és pusztulásának okai, tényezői voltak. Ezeknek példái fogják tanítani önöket is hazafiságra, honszerelemre, igaz küzdelemre, nemes eredményekre sat. sat. Lelkesítő beszédével, lángoló buzgóságával teljesen elvette félelmünket s tiszteletünk, szeretetünk ragaszkodássá vált Buzogány tanár ur iránt, kinek széles körü történelmi tudását s mindig lelkesült komoly előadását magunkról megfeledezve, átszellemült komoly odaadással hallgattuk mindvégig.

Ugyanövele következett délután a magyarnyelvi óra, melyre már magunkkal vittük délelőtt nyert ragaszkodásunkat, s többé nem félve, hanem tisztelve és szeretve vártuk köröttünk való megjelenését. Ismét találkozunk, szélt, de most már más térre vezetem gondolkozásukat s figyelmöket, de kérem jól figyeljenek: Önök eddig gyerekek voltak, sem beszédjök, sem irásuk komolyabb bírálat alá nem esett, hanem ezután meg kell gondolniok, hogy mit és miként irnak s azért én arra fogok töre-

kedni, hogy önök írni és beszélni is helyesen és szabályszerűen megtanuljanak. E végből a magyar nyelvi tankönyvünk utasításai nyomán felhagyott elbeszéléseket, koronként adok egy-egy tárgyat megírásra, melynél nagy fontosságot helyezek arra is, hogy a helyes írás szabályait betartsák, a mit minden alkalommal meg fogok bírálni és kijavítani, hogy abból helyesen szokjanak írni sat. sat. Végül megjegyzem, hogy én komolyan beszéltem s megkívánom, hogy önök is komolyan ahhoz tartsák magokat! Első tárgyul hagyom *Kolozsvár leírását*, azután fog következni ez a théma: *Egy véka tudományhoz egy köböl erkölcs!* Mert a kiket én tanítok, akarom, hogy emberséges emberek legyenek!

Most következett a németnyelvi óra Mikó Lőrincz tanár urral, a kiről már előre tudtuk, hogy nagyon komoly öreg ur. Már az előző órán is azon tanteremben lévén más osztályllyal, el sem hagyta helyét, hanem az előbbi osztályt kibocsátva csendeskor, minket fogadott. Megvárta míg szépen helyre lepedtünk s akkor szólt: Fiaim! az iskola egy kis élet, példázza a földnött emberek életét; ide azért jönnek az ifjak, hogy az életre tanuljanak; a ki itt elmulasztja kötelességét, künn az életben is hitvány, hanyag ember lesz, a ki pedig itt szeretettel, szorgalommal teszi kötelességét, az az életben hasznára lesz magának is, másoknak is! Önöktől a haza és a vallás sorsa függ a jövőben, jól vigyázzanak, szorgalommal küzdjenek, hogy hasznos emberek legyenek! Fiaim, e kevés szó legyen sok tanács! Kezdjünk munkához!

Ezek az első munkanapi élményeim emlékei, melyek leg-hivebben élnek, s ha a másnappal folytatni akarnám, hasonló menetben tartanék, mert a felemlítettekhez hasonlóan köszöntött be számtani órára Pap Mózes tanár ur, vallástani órára Ferencz József lelkész tanár ur, Berde és Nagy Lajos tanár urak, kik általában lelkes tanítói, de nevelői is voltak az ifjúságnak, kiknek lelkéhez volt forrva az ifjúság élete s annak jözendő boldogulása! Ilyen irányban és ilyen lelkes tanárok vezetése alatt kezdődött és folyt végig az én felsőbb iskolai életem, ők az okai annak a hálás emlékezetnek, melylyel a régi főiskola elhagyásával annak szent falaira emlékezem. De van más tárgya is emlékezetemnek, hisz szeretett tanáraink csak munkavezetőink, irányítóink voltak, s nemcsak tautárgyaik során érintkeztek velünk, hanem ettől eltekintve társaságos életet élünk s ép az én időmre esett az önképzésnek, önmivelésnek az a magvetése, a mely idők folytán oly szépen gyümölcsözött. Váradi Károly, Kozma Ferencz theologusok és társaik nagy buzgalommal, fáradságot nem ismerő lelkesedéssel bontották ki

az önképzés zászlóját s támasztottak megmérhetlen lelkesedést, mozgalmat az ifjúság között az önképzés eszméje mellett, mely új életet lehelt, új irányt szabott az ifjúság belső, társas életének s alaposan határt vetett, erős gátat kötött a kicsapongásra hajló ifjúsági könnyelmű törekvéseknek. Messiásként üdözöltük az új élet hirdetőit, terjesztőit s lelkes hívásukra kész örömmel mentünk mi ifjabb nemzedék, vágygyal néztük lelkesült szereplésüket az önképzőköri gyűléseken, élvezettel hallgattuk szónoklati és szavalási előadásait s e közben azon vettük észre magunkat, hogy mi is szereplők vagyunk s már nem lelkesülni, hanem lelkesíteni is tudunk! Oh, beh jól esik visszaemlékezni erre a kedves multra s milyen jól esik kicsinységem érzetében is az a tudat, hogy az én korom ifjúsága erkölcsi törekvéseinek nemes versenyével hiven hozzájárult ahhoz, hogy az iskola belső élete megfelelően a homlokiratban kifejezett azon igazságnak: *Musis et virtutibus*.

Ilyen előzmények után sorbajött a pályaválasztás ideje, s lettünk vagy tizen az én osztályomból theologusok 1866 őszén. Nekem ugyan nem adott semmi gondot a pályaválasztás, mert gyermekkorom óta előszeretettel voltam a papi pálya iránt s készséggel mentem a lelkemben élő hívó szó után, a mit hála Istennek sohase bántam meg.

Kriza püspök ur vezetett be a theologiai tanfolyamra jószágos tanácsaival idézve Szent Pál apostol szavait: *Ne kívánj magadnak nagyokat!*

Jött azután Simén Domokos új tanár ur, a ki ekkor cserélte el kereszturni igazgatói állását Marosi tanár ural s lett a theológián a mi első tanárunk. Nem nagy hirrel jött, de annál nagyobb lett azután. Igazi jóakarattal, a theol. tudományekért lelkesülő erős elhatározással, erős elhatározással, az unitarizmus iránti tántorithatatlan meggyőződéssel foglalta el tanári székét s élénk emlékemben vannak első szavai, a melyeket első tanóránkon hozzánk intérett: Kedves barátaim! önök most kezdik a theológiát, én is most. tehát együtt fogunk tanulni Csak véletlenül jutottam bele ebbe a pályakörbe, de ha már benne vagyok, erősen elhatároztam, hogy minden tehetségemet és szorgalmamat arra fordítom, hogy önöket tudatlanul ne tanítsam és azért önöket is felkérem, hogy minden előforduló kérdésnél forduljanak bizalommal hozzám, hogy ha nem tudnám a feleletet rá, utánkereshessek s így tisztázhassuk a kérdéseket, ezt önökért és a szolgálatunkra bízott szent ügyért akarom tenni, tegyék önök is; én erősen bízom, hogy az Isten segedelme velem lesz, ha mindnyájan együtt és egyet akarunk! Nem tekintélyes, hanem jóakarattal kívánom elfoglalni tanári széketemet,

s önöktől is nem möghunyászkodást, hanem nyilt őszinteséget és bizalmat várok!

Kedvesen emlékszem vissza arra a lefűléésre, melyben ez az igaz és őszinte beszéd minket részesített, mert az igazat megvallva, mi bizony azt hittük, hogy ezen a téren járatlan új tanárunk egyelőre nem sok dolgot fog adni nekünk; de bizony együtt kellett tanulnunk, még pedig alaposan, mindent apróra megvizsgálva és megértve, szorgalommal, odaadással, mint tette ő. El voltunk adósítva s nagyon resteltük volna hálátlansággal fizetni, a miért később igazán nagy lelki öröm lett a jutalmunk.

Simén tanár ur aunyira lelkén viselte a tanítványai képzésének ügyét, hogy köteleességünké tette minden vitás kérdésünkben hozzá fordulni, s ha ezt ritkán tettük, sétáink közben, a sétatéren is találkozás esetén, közénk állott és kérdőre vont, hogy mi az oka, hogy oly rég nem kerestük fel valami kérdéssel, s hiába mentegetőztünk azzal, hogy rösteljük háborgatni, mert oda terelte az okot, hogy nem elég élénk kedvvel theologuskodunk és azonnal adott valami gondolkozni, vitatni valót. Ha pedig felkerestük, alaposan felfejtette a dologra tartozó nézetét és mindig meggyőzve bocsátott el. Mindezek a dolgok nem az ő tantárgyait illető, hanem általános kérdésekben történtek. Legyen örökre áldott emlékezte!

Még volt egy nagymesterünk a theologián, akkori lelkész-tanár Ferencz József ur, a ki a nélkül, hogy tényleg szónoklati tanárunk lett volna, sokra, nagyon sokra tanított. Ellestük templomi szónoklatai alkalmával beszédje tárgyát, felosztását, kidolgozási módját és előadási modorát, szóval minden ténykedése érlelt s templomból kimenet jegyzékbe vettük s később hasznunkra fordítottuk jópéldaadását és ezt nem egyszer-kétszer tettük, hanem rendszeresen folytattuk. Ürmösi Kalmán barátommal s egész füzetet összeirtunk ilyen jegyzetekkel, a melyek kézikönyvül, utmutatóul szolgáltak új pap korunkban s kiváló segítségünkre voltak pályakezdésünk nehézségei közt. Mindig hálával gondolok vissza e fáklyafényre is, mely pályautamon sokszor segített.

Nem fűzöm tovább emlékeimet, mert nem akarok átmenni arra a térre, hol ifjusági kedvteléseink, bohóságaink s léhaságaink is belejátszanak abba a kedves emlékü multba, azzal megépan nem akarok eldicsekedni, hogy mint köztanítók mennyi lelkiismeretet csináltunk a ránk bízott osztályak és tárgyak tanításából s mint magántanítók is mily lelkiismeretes gondját vicseltük tanítványainknak, hisz ezek mind olyan természetes dolgok, a melyek önként következtek az akkori iskolai jó rend fenntartásának elvéből.

De jól esett megemlékeznem azokról a lelkes tanárokról, kik akkor táplálták főiskolánk szellemét, terjesztették a tudomány és tiszta erkölcs fényét s mindig vallásos érzéssel párosították tanításaikat és nemcsak tanítói, hanem nevelői is igyekeztek lenni a rájuk bízott ifjuságnak, irányítói a jövő nemzedék vallásos törekvéseinek is!

Midőn ezekért hálás érzettel emlékezem a multra, bizó reménységgel tekintek a jövő felé és midőn hallom az irás szavát: *Ime a régiéek elmúltak és mindenek megújultak!* a leg-hőbb vágygyal óhajtom, hogy a régi jóknak hagyományos unitárius szelleme sohase muljék el, hanem az új iskola falai között is időről időre, nemzedékről nemzedékre legyen ez a szellem a tudományos nevelés igazi alapja.

Vargyas, 1901. szept. 5.

Kisgyörgy Sándor.

Az ifjuság és a Dávid Ferencz egylet.

(Folyt. és vége.)

Mi a hitszabadság? Talán a gondolatnak az a korlátlan-sága, mely sem isteni, sem emberi törvényekkel nem számolva járja be a végtelent? Vagy az érzelmeknek ama kicsapongása, mely a tényleg létező viszonyokat tulrepülve, a lehetetlenség határiba száll? Vagy az indulatok ama fegyelmezetlensége, mely szétrombolására tör mindannak, a mit az emberiség nagy szorgalommal épített? Vagy végül a cselekedeteknek ama tuláradt folyama, mely a jogrend és a társadalom épületének fölforгатására vakon rohan? Nem! A szabadságot sem a politikában, sem a tudományban, sem a művészetben, sem sehoh a világon így nem értelmezik. Annál kevésbbé a vallásban. A ki ilyen értelemben szerezne magának szabadságot, az a szó igazi értelmében szolgálja lenne, . . . a saját indulatainak és szenvedélyeinek a rabszolgája s úgy járna, mint az a gyermek, ki a tüzzel játszva, maga is elégett. Mi tehát a szabadság a hitben, a vallásban? A léleknek az az ereje, mely semminemű külső kényszer, hatalom vagy telintély előtt vakon meg nem hódol, hanem a meglevő dolgokat és viszonyokat függetlenül mérle-geli, teljes öntudatos munkájával a jókat megtartja s a rosszakat figyelmen kívül hagyja, melyet egyetlen irány sem foglalhat le teljesen, míg maga meg nem győződik annak helyes s az egész emberiségre kiható áldásos voltáról, szóval, a mely „mindeneket megpróbál s a mi jó, azt megtartja.“ Ennek a szabadságnak teljes élvezetére teremtette Isten az embert. Ez jelen műveltségünknek alapja s a jövő minden fejlődésének biztosítéka. Önmaga ellen nagyobb bünt nem követhet el, ki ezt a szabadságot föláldozza vagy áruba bocsátja. Mint a nem-

zeteknek úgy az egyes lelkeknek nincs élete, jelleme e szabadság nélkül. A történelem bizonyossága szerint sok és nagy ellensége volt az ember ezen hitbéli szabadságának, bizonyosságul annak, hogy legfőbb kincsünkre mindig és leginkább kell ügyelnünk. Ott volt legelől az egyház, mely a maga régiségére, csalhatatlanságára s ezeken alapuló tekintélyére hivatkozva, mindenhatóságával teljesen elnyelte az egyéni szabadságot. Következett ezután a papuralom, mely isteni jogokra hivatkozott, hogy Isten egyik legdrágább adományától megfoszthassa az embert. Oda állította a bibliát, hogy ez a szent könyv, mely a legszebb emberi jogoknak a letéteményesse, legyen a léleknek nehéz bilincse. Csatarendbe állította a szertartásokat, hogy ezek a szent cselekvények, melyek tulajdonképpen a vallásos buzgóság és melegség ápolói, legyenek a közöny és babona terjesztői. A reformáció végre széttörte a sötétség zárait. Az embert visszaadta önmagának s legszentebb lobogója ismét kibontva állt. Azóta is sok vihar érte e zászlót. Sok csatát kiállott dicsőséggel. De a mi apáink, hitünknek elődei megőrizték s reánk hagyták sértetlenül. Ma már a szabadság régi korlátain diadalmaskodott a lélek. Az egyházat az emberiség boldogítására czélzó iutézménynek tartjuk, melynek magasztos hivatása van; de szabadságunkat érte föl nem áldozzuk. A biblia az emberiség egyik ősi kincse, mely századokon, ezredeken át táplálta és táplálni fogja a lelkeket; de szabadságunkat ezzel szemben is megőrizzük. A mi unitárius hitrendszerünkről azt tartjuk, hogy az a legtisztább és legteljesebb kifejezése, a mai kor vallásos gondolkodásának s egyik legtökéletesebb alakja a tiszta kereszténységnek; de azért vakon e rendszernek sem hódolunk. Többek akarunk lenni üres gépeknél. Lelkünket, eszünket, szívünket magunkkal hordozzuk. Ézelőtt századokkal érettünk s helyettünk nem gondolkozhattak, nem érezhettek.

De hát vajjon, ha szabadságunknak ezen régi korlátai le is omlottak, ha egyház, biblia vagy dogma többé nem követeli szabadságunkat áldozatul, ma minden veszélyen kívül áll-e hitszabadságunk? Az új kor nem talált-e modern fegyvereket, melyekkel újabb csatába szálljon? Ki tudja mit hoz a jövő? Lehet, hogy mikor sok küzdelem, szenvedés és hányattatás után a boldog családi élet várva várt édenébe akarunk belépni, előnkbe áll az angyal ruhába öltöztetett kísértő s azt mondja: „Ha levetkezed jellemedet, ha leteszed meggyőződésedet, ha künnhagyod azt a vallást, mely lelkedhez van forrva; akkor megnyitom előtted a boldog családi élet ajtaját, különben te oda nem fogsz bemenni.“ Vagy pedig az is megtörténhetik, hogy mikor körülfog a szükség és szegénység, ismét előnkbe áll

a kor szelleme egy báránybőrbe rejtőzött farkas képében s így szól: „Ime telt erszényt adok kezedbe, csak előbb üritsd ki szivedet. Gazdaggá teszek földileg, csak előbb hányd el lelked kincseit.“ Vagy végül, mikor a tudomány szomja égeti lelkünket, akkor ismét előnkbe állhat egy más alakba öltözött szellem s azt mondja: „En megnyitom előtted a tudomány fölszentelt csarnokát, csak vesd el vallásodat; mert vallás és tudomány összeférhetetlenek“. Ki tudja még ezeken kívül hányféle alakban jelenhetik meg ez a kísértő, mely a multban is oly sokszor akarta elrabolni hitünk szabadságát? Mit ér akkor, ha a régi korlátok le is omoltak, de újabb fegyverek előtt meghódolunk. Ama dicsőült szellemek, kik a hitszabadságért e földön életüket adták, miként fognak az égből reánk tekinteni, ha mi bizonytalan örömeért s rövid élvezetért adjuk azt, a mit ők életükkel váltottak meg, hogy reánk hagyják örökségül?

Gondolatunk szerint a vallás annyira felül áll a földi élet érdekein, hogy ezek hozzá föl nem juthatnak. A vallás átjárja, fölmelegíti és megszenteli a földi lét minden viszonyát, de földi érdekek, világi körülmények nem korlátozhatják szabadságában. Ha mégis vannak egyesek, a kik a földi lét eme viszonyaival akarják korlátozni a hitszabadságot s ha akadnak olyanok is, a kik ilyen ellenség előtt megadják magukat, ezek összszavarják a vallás alakját annak tartamával, lényegét külső megjelenésével. A vallás nem valamely hitformának az elfogadásában, vagy valamely szertartás gépies gyakorlásában áll, hanem a lélek amaz öszhangjában, melyet a hit ereje és a jó cselekedetek varázsolnak bele. Azt az öszhangot pedig külső, mesterkélt eszközökkel nem lehet megteremteni. Ez a léleknek olyan egyéni munkája, melyet kül behatások zavarhatnak is, fejleszthetnek is; de helyettesíteni soha sem fognak. Mennél nagyobb szabadságot élvez a lélek ezen munkájában, annál életteljesebb vallása s gazdagabb jó cselekedetekben.

Ha tehát ezek szerint a hitszabadság minden irányban ki lesz víva, ha az élő hit az egész vonalon diadalmaskodik: akkor talán elhagyjuk az egyházat, mint a mely nem föltétlen kezessége az üdvösségnek, eldöbjük a bibliát, mint a mely többé nem kizárólagos és csalhatatlan forrása Isten igéjének, nem gondolunk a szertartásokkal, mint a melyek nem biztos jegyei a mi vallásosságunknak? Sőt ellenkezőleg úgy vagyunk meggyőződve, hogy a szabadság nagy felelősséggel jár. És e felelősséget érző lélek kétszeres igyekezettel fogja fölkeresni és földolgozni mindazokat a forrásokat, melyek által békéjét, nyugalmét, teljes öszhangját megteremtheti, kétszeres erővel fog megragadni minden eszközt, mi által ezt az öszhangot a legnagyobb töké-

letességre emelheti. Igaz, hogy ekkor nem fogjuk tapasztalni, hogy a vallás valamely jelvényeért — legyen az maga a kereszt — megtagadja az ember a vallás szellemét; nem fogjuk látni, hogy a külsőségek tömkelegében, miként semmisül meg a vallás élete; de látni fogunk egyebet, a mi a vallásnak nagyobb dicsőségére szolgál. Meg fogjuk látni a vallás igazi erejét. Új életre támadnak a halott egyházak; mert tagjaik meg elevenülnek. Visszanyerik értéküket a mai sokszor üres szertartások. A biblia ismét nélkülözhetlen kincse lesz az embernek. Templomaink megtelnek az üdvért igazán esengő gyülekezettel. Ez a tiszta keresztény szellem utolsó nagy diadala lesz, melyre oly sokáig várakozott nehéz fogságában. És e fényes nagy győzelem az unitárius szellem diadalát is jelenti.

Kell-e hát még más fegyver is az új száz év vallási küzdelmeihez? Ifju barátaim! hordozzátok csak ez egyet . . . de magasan hordozzátok a hitszabadság lobogóját

Váry Albert.

Dávid Ferencz ünnepély Budapesten.

Megható és lélekemelő ünnepélyük volt a budapesti unitáriusoknak, kik november 17-én d. e. 11 órakor gyűltek össze templomukbau Dávid Ferencz emlékéért ünnepelni. A templom megtelt előkelő közönséggel, köztük néhányan a más felekezetbeliekből is. Az unitárius előkelőség között láttuk id Daniel Gábort, dr. Bedő Albertet, dr. Székely Ferencet, Ürmössy Miklóst stb. Mikor rázendült az „Erős várunk nekünk az Isten“, mintha az egész templom egy lélekké és szívéé olvadt volna össze.

Meissner Imre ur művészi orgonajátéka és éneke után a budai munkás-dalárda gyönyörködtette a hívők seregét. Ezután következett Józán Miklós lelkész alkalmi imája, melyben a nagynevű reformátorról emlékezett meg kegyelettel, azt a kort jellemezve, mikor az emberek még képesek voltak a *hitért* és *meggyőződésért* — martyrhalt szenvedni!

A megható imát és Telkes k. a. szép solo-énekét Kozma Gyulának, a Dávid Ferencz egylet alelnökének felolvasása követte, melynek elején röviden ismertette az egész reformatiót, szintén jellemezve a kort, melyben Dávid Ferencz megkezdette működését Rámutatott annak jellemére, mindvégig kitartó lelki erejére, merész bátorságára, mely méltóvá tette őt arra, hogy emlékéit a nagy úttörő reformátornak: Luthernek emléke mellé helyezték. Keserűen emlékezett meg azután arról, hogy úgy az egyház-, mint a világtörténelem alig emlékezik meg e pheno-

menális alakról és míg kegyelettel jegyezték fel a többi reformátoroktól fenmaradt legkisebb hagyományt is, Dávid Ferencznek munkálkodásáról szóló minden irat, 49 évi értékes és fontos levelezésnek minden nyoma megsemmisített és a lángok martaléka lett!

Rámutatott mint hazafira, kinék — habár biztosan nem is tudhatjuk származását — neveltetése és a mi fő: lelke, szive, munkálkodása *magyar* volt. Végül befejezve az alelnök felolvasását, meghatott hangon biztosította Dávid Ferencz szellemét, hogy bár nem tudjuk, hol nyugosznak porai, nem tudjuk, van-e sirja fölött emlékkő, mert még azt sem tudjuk, vajjon akadt-e valaki utolsó perczeiben, hogy szüntelen világosságot kereső szemeit a legutolsó, az örök álomra lezárja — de emlékét őrzi az unitárius egyház örökké!

A felolvasást követő *néma* megilletődés, a *templomi* hangulat talán többet fejezett ki, mint a legzajosabb tapsvihar.

Az ősz óta ez volt a *harmadik* nagyszabású és sokat jelentő felolvasás — telve igazsággal, ienköltséggel és liberalizmussal — a budapesti unitárius templomban. Három felolvasás, mely mindegyike már magában véve is elég arra, hogy a Koháry-utczai kis templom tornya méltán emelkedjék fel büszkén a magasba.

Kozma Gyula alelnök felolvasását mintegy kiegészítette és befejezte „Déva vára“ — Józán Miklósnak, a költő szellemű lelkésznek ideálisan szép költeménye, melyet ő maga mély érzéssel és drámai erővel szavalt el. A dalárda énekének alhangzása után pedig a Budapesten élő unitáriusok mély megilletődéssel, felfrissült lélekkel, új erővel és bátorsággal osztak szét — kiki a maga utjára.

Egy budapesti.

A fiók-egyletek köréből.

Tekintetes Szerkesztő úr!

A felső-fehéri fiókkör november 2-án Felső-Rákoson tartott közgyűlése alkalmával kettős ünnepélyt rendezett. Egyik fiókkör rendes ünnepélye, mely sikerben nem maradt el az eddiektől; a másik az őszinte tiszteletnek és becsülésnek megnyilatkozása Ferenczi Lajos helybeli énekvezér és áll. isk. néptanító iránt, ki ez egyházközségben 40 év óta hívogatja a kisdedeket, hogy növelné az Isten országa lakóivá, s vezeti népét az Isten dicsőítő és magasztaló dicséretnek éneklésében. A fiókkör tagjain kívül a barátok, rokonok és megtisztelők szép serege gyűlt össze ez ünnepélyre, s ott volt köztük a jubiléumnak hat élő gyermeke. Meglepő volt az a jelenet, midőn az ünneplésre

megjelentek az ősz tanító elé vonultak, s azoknak nevében Kisgyörgy Sándor udvarhelykörü esperes köszöntötte. Mély megindulással mondott köszönetet e „titkos összeesküvéssel tervezett üneplésért.“ a szeretet és ragaszkodás ily őszinte megnyilatkozásáért. E tisztelgés után megkezdődött az ünnepély a templomban. Osváth Gáborné elnök és Lőrinczi István alelnök közt foglalt helyet a jubilans

Ütő Béla alsórákosi lelkész alkalmi imát mondott, Lőrinczi István alelnök intézett a jelenlevőkhez szívélyes üdvözlötet. A közönség teljes megelégedésére szavaltak: Péterfi Gyuláné hévizi áll. isk. tanítónő és Kelemen György datki lelkész. Felolvasást tartott Péterfi Gyula hévizi áll. isk. tanító, ki híven ecsetelte azon küzdelmet, mely vár a növelés terén a tanítókra, hogy a gyermekek szívében legyőzzék az iskolától és tanítótól való félelmet, kiüzzék onnan a tiszteletlenség és hazugság rút bűneit. Közben a fiókkörü delkör előadott négy énekdarabot.

Most következett a Ferenczi Lajos 40 évi szolgálata emlékére rendezett ünnepély. A fiókkör nevében köszöntötte Lőrinczi István alelnök, s adta át a tagok ajándékát: Gracza György Szabadságharcz történetét diszkötésben. Az egyházkör nevében Osváth Gábor esperes üdvözölte, szépen ecsetelvén a 40 év történetét és ez évekhez füződő eseményeket, s végül átadta a Mélt. és Főtiszt. Egyházi Főtanácsnak azon leiratát, melynél fogva Ferenczi Lajos afa a „Tiszteletes“ czimmal ruházott fel. Az erdővidéki tanító-testület megbizásából Kisgyörgy Sándor esperes; a felső-fehéri egyházkörben levő tanítók nevében Egeni Sámuel üdvözölte; a felső-rákosi unitárius egyház nevében Kádár János, a helybeli áll. isk. gondnokság nevében Czirmai Lajos ig. tanító; a volt és jelenlegi tanítványok nevében Székely Mózes köszöntötte s adott át ajándékképpen egy diszes íróasztalt. Mindenik üdvözlöt a meghatottság hangján, a hála szent érzelmeivel mondott köszönetet jubilans.

Ez ünnepléshez hozzájárultak a távolból is levélben vagy sürgönyileg: Mélt. és főtiszt. Ferencz József Püspök úr, Daniel Gábor vallásközönségünk főgondnoka, Dr. Boros György theol. dékán, Sándor Mózes kir. tanfelügyelő Dr. Hajós Béla, mint az egyházkör volt felügyelő gondnoka, Popov Péter kir. tanfelügyelő-tollnok, Deák Sándor türkösi evang. lelkész, Bedő József polg. isk. nyug. igazgató, Zöld Sándor tanár, Siménfalvi Szabolcs Nagy-Tarnáról s a rokonság és barátok köréből számosan. Hálásan emlékeztek meg az édes apáról gyermekei, kik e nap emlékére egyezer korona alapítványt tettek a kolozsvári unitárius főtanoda konviktusí alapjához, melynek kamatait unitárius énekvezérek gyermekei fogják élvezni.

Ez üdvözletekhez járult még az a sok jó kívánat, mely a közebed alkalmával is felhangzott, hol a mindig kedélyes Ferenczi Lajos környezetében vig hangulat mellett ért véget az ünnepély.

Alsó-Rákos, 1901. nov. 15.

Ütő Béla fiókköri jegyző.

Az udvarhelyhöri D. F. fiók-egylet nov. 14-én tartotta öszi rendes közgyűlését Hom.-Ujfaluban s abból az alkalomból, hogy az egyházközség meghívására szép és sikerült ünnepélyt rendezett Már 10 óra előtt tolongott a sokaság azon a gyönyörű kilátással bíró dombon, melyen a 100 éves templom fekszik. A lezajlott 100 év nyoma nem igen látszik ezen az izlessel épített és jól gondozott templomon. Ilyen gondozás mellett még sok száz évet átélhet diadallal. Az ünnepély 10 órakor kezdődött a nagy számú gyülekezet énekével. Imát és köztetszéssel fogadott egyházi beszédet Vári Albert, mint a gyülekezet által felkért szónok, mondott a 84. zsolt. 2. verse alapján, melyben kifejtette, hogy az unitárius templom mint az evangeliumi *hit* s a ker. *szabadság* vára az emberiség közboldogságának egyik munkás tényezője. Sándor Gergely fiók-egyleti elnök tartalmas és lelkesen előadott beszéddel üdvözölte úgy az egyházközséget mint a gyülekezetet, mely után a központi Választmányok szép üdvözlő iratát olvasta fel. Pál Ferencz pedig szeretett püspökünknek megleghangu főpásztori üdvözlését terjesztette elő. Ezek után Kisgyörgy Sándor esperes lépett a szószékre, hol megható szavakban emlékezett a multa s lelkes buzdítást intézett a gyülekezetben a jövőt illetőleg.

Tibáld József helybeli lelkész a templomépítési körülményeit olvasta fel egy a torony gombjában talált egykoru irás alapján, majd pedig meghatottan mondott köszönetet azokért a szép üdvözletekért, melyekkel egyházközségét mostani örömünnepe alkalmából elhalmozták Végül Demeter Dénes h-karácsonyfalvi lelkész által írott gyönyörű alkalmi költeményt szavalt Deák Mózes helybeli tanító nagy hatással. Az egyes pontok között a helybeli hiveknek Deák Mózes által vezetett dalegylete szabatos énekeivel gyönyörködtette az áhitatos közönséget.

E templomi ünnepély után egy szűkebb körű fiók-egyleti gyűlés tartott, melynek kimagasló pontja volt fiók-egyletünk egyik legmunkásabb tagjának: Kriza Sándor h.-almási tanítónak nagy buzgalommal összeállított vallástani vezérkönyvének az elfogadása, melyet készséggel ajánlunk e helyről az illetékes köreink figyelmébe. E mellett más keblü ügyek nyertek elintézését, D. u. 2 órakor a lelkészi lakásban közebed volt, a hol a késő esti órákig lelkes hangulat uralkodott.

A keresztur-köri »Dávid Ferencz f-egylet« november 15-én maradandó hatásu gyűlést tartott Fiaatfalván. A mult idők köréből kezd kibontakozni a zászló vezérének nagy alakja: *Dávid Ferenc*. A zsarnokról senki sem beszél, az eszmék mártirja hódít, sziveket foglal el Déva golgotája: a mi feltámadásunk Most már tudjuk, hol van Dávid Ferencz Népünk szívében. Neve gyűjt, szenvedése lelkesít, tábort alkot és a nép megy, hogy hódoljon a nagy vezérnek, hol nevét viselő zászló kitűzetik.

Igy volt ez Fiaatfalván is. A nép zsinatnak nevezte És igaza volt. A nép tudja, hogy a léleknek szüksége van arra a táplálékra, melyet „a pápák kardja, a kereszt és halál képe, semmi hatalom sem fog utjában feltartóztatni.“

Barabás István, tordátfalvi lelkész ajkairól hallottuk azt az igazságot, mely a Dávid lelkéből származott. Ez ifju embernek lelke tele van szép gondolatokkal, nemes érzésekkel. Egy őszi lomb, egy hulló levél esik lábaihoz. Nem tapodja el. Felveszi. Hátha éppen onnan hozta a szél Dévavára bús tájáról?! Hátha éppen Dávid Ferencz szive porából nőtt ez a fa, mely e levelet termette?! És beszél szépen, lelkesen. E sárga levélről olvas. Olvassa a Dávid Ferencz izenetét és ez izenet gyűjt és a nép elmegyen nagy megeleégedéssel, fogadást tevén, hogy ezután is mindig ott lesz a Dávid Ferencz zsinatján.

Sándor János igazgató-tanár székfoglalóját tartotta ez alkalommal. Gyöngy volt minden szava. Kincset ért minden tanácsa.

Raffaj Domokos esperes »*Vasáraap*« czimen tartott felolvasást. Mennyi erő, érzés, remény, csüggedés volt szavaiba zárva! Sűjt, vág, Krisztusi korbácscsal kiveri azokat, kik megszeztelenítik a vasárnapot és keblére öleli, kik megszeztelik azt. E mesteri muukat népünk kezébe kell adni.

Szép gyűlésünk utolsó pontját *Tóth Vilmos* igazgató-tanító szavalata zárta be. Tapsvihar lön érte a jutalom. Végezetre a titkár dr. *Boros György* »*Unitarismus külföldön*« czimü felolvasásából több száz példányt kiosztott a hivek között. Gyűléseink vonzó, lelkesítő, nemesítő hatását tapasztalva az mondom a költővel zászlónk vezérééről, Dávid Ferenczről: „ki a világnak emlékében él, nem halt meg az, csupán elköltözött. Halott csak az, kit elfelejtének!

Deák Miklós.

A kollegiumi ifjuság beléletéből.

A D. F. ifj. Egylet okt. 30-án rendes közgyűlést tartott: Ürmösi József III. é. papn „Jézus csodatettei“-ről tartott felolvasása. mely a birálatok során élénken foglalkoztatta a tago-

kat. Sokan hozzászóltak a szép felolvasáshoz, mely valóban megérdemelte azt az érdeklődést, melyben részesült. György János azon indítványában a „Nép egyetembe“ való belépést ajánlja, mely egyesületnek célja: a falusi nép kiművelése úgy szellemi, mint erkölcsi tekintetben. A gyűlés magáévá tette az indítványt. Csongvay Géza a Brassai sírjának rendbehozatalát ajánlja és megkoszoruzását indítványozta. A gyűlés magáévá tette ez indítványt nov. 1-én, fölkereste a sírt, rendbe hozta és az egylet koszoruját rátette. Óhajtaná az ifj. egylet, ha valami módját lehetne találni annak, hogy egyházunk nagy férfának ne csak gondozott sírja, hanem siremléke is lenne már. Erre az ifjuság kebelében a mozgalom megindult, de csak úgy lesz eredménye, ha a nagyközönség is csatlakozik e mozgalomhoz.

A theologiai ifjuság Önképzőköre nov. 16-án vallásunk nagy alapítója, Dávid Ferencz halálának évfordulója alkalmából diszgyűlést rendezett. Ádámosi Gábor IV. é. önk. elnök szép és költői beszédben emlékezett meg a nap jelentőségéről. Alkalmi költeményeket szavaltak: Sándor Gergely III. é., Balázs András II. é., Végh Benjámín II. é., Veres György I. é. Az „Egyházi Lap“ alkalmi száma 32 oldalon jelenik meg Gál Miklós III. é. szerkesztésében.

Emlékünnep. A D. F. ifj. Egylet nov. 17-én Dávid Ferencz halálának évfordulóján diszes közönség jelenlétében emlékünnepélyt rendezett. Az egylet énekkarának szép és áhitatos éneke után szívhez szóló imádságot mondott Ürmösi József III. éves papnöv. Kriza János mondott magvas megnyitó beszédet, azután Költő Gábor tartotta meg költői lendülettel megírt felolvasását, melyben a nagy alapítót hűen és igazán állította a hallgatóság elé. Az egylet zenekarának vallásos dala (a „Bibliás ember“-ből) után nagy hatással szavalt a Mikó Lőrincz Tarcsafalvi Albert „Nov. 15.“ cz. szép alkalmi költeményét. Az elnöki bezáró után a dalárda hatásosan énekelte a 121. zsoltárt. A szereplőknek minden egyes pontnál bőven kijutott a közönség tapsa és elismerése. Az énekkar vezetője Iszlai Márton volt, a kinek érdemeit csak növelte e szép ünnepély.

Erzsébet emlékünnep. Nov. 19-én a gymn. ifjuság emlékünnepélyt rendezett Erzsébet királyné emlékére. Az ünnepélyt az ifj. dalkör éneke nyitotta meg, mely után Ürmösi József papn. mondott áhitatos imát. Az „Apolló-kör“ játszott. Felolvasást tartott Gálfi Lőrincz gymn. tanár szépen ecsetelve az elhunyt királyné magyarok iránti szeretetét. Szász István VII. oszt. alkalmi költeményt szavalt. A szép kis ünnepélyt az „Apolló-kör“ indulója zárta be.

b. a.

A Protestánsok az unitáriusokról és egymásról.

Dr. Schneller István a Ferencz József tudomány egyetem nagyérdemű jeles tanára, ki a Prot. Irod. Társaság szervezésében nagy részt vett volt, egészen liberális alapon a Prot. lapokban megjelent nyilatkozatokra az Ev. Egyh. és I többek között ezeket írja:

Az invisibilis egyház azért is azon eszme, mely minket protestánsokat egyesít s teljesen igazza volt a miskolci ünnep fénkölt szónokának, midőn ezen eszme erejében a protestánsokat s így az unitáriusokat is, a mennyiben protestánsok, egyesült, tömörült, lelkes munkára kívánta felszólítani.

Az unitáriusok bizonyára örömmel megértették báró Prónay Dezső egyetemes felügyelőnk szavát, hisz őket nemcsak vallásuk, hanem sajátos helyzetük is arra neveli, hogy a felekezeti-ség szűk korlátain a vallás megismerésében és megítélésében felülemelkedjenek. Angol és különösen amerikai testvéreik, voltak a fővezetők és szervezők a bostoni, a chicagói világ vallás congresszusán, s ugyancsak főleg ők rendezték Londonban a felvilágosult gondolkozók congresszusát, a melyet a művelt világ összes államainak egyes képviselői meglátogattak. Mindenütt ott voltak a mi magyar unitáriusaink is. Ezen a reformátusokkal s velünk szemben igazán csak maroknyi nép a Protestáns Szemlét jóval megelőzve kívánta a theologiai és philosophiai tudomány vívmányait a „Magvető“-ben a művelt közönséggel közvetíteni s kezdettől fogva kész volt ezen organumába a legelvontabb, tudományos jellegű czikkeket is közölni, a mire Raffay Sándor kedves barátom ép a Protestáns Irodalmi Társaság ez évi gyűlésén kérve keresett még csak organumot. Nem kegyes leereszkedés számba menne, ha a Prot Irodalmi Társaság az unitárius tagtársakat is megnyerné, — velük megerősödne a Társaság, nyerne a protestantizmus szellem ereje s a magyar nemzeti jellege.

Irodalmi pályázat.

A Dávid Ferencz Egylet pályázatot hirdet a Hajós János alapítványra, a közetkező tételre: *Hogyan kell a gyermekeket és ifjakat az igazmondásra rászoktatni?*

A kérdés gyakorlati alapon tárgyalandó, a családi, iskolai és vallás erkölcsi nevelés szemelött tartásával.

Pályadíj 20 korona.

Csak egyleti tagok pályázhatnak.

Határidő 1902. év március 1 ső napja.

A jeligés levéllel ellátott névtelen pályamunkák az egyleti titkárhoz küldendők Kolozsvárra, Rózsa-utca 2. sz. alá.

Kolozsvár, 1901. november 14.

Báró Petrichevich Horváth Kálmán,
elnök.

Dr. Boros György.
titkár.

Tájékozásul az unitárius kollegiumban végzettekhez.

Az új kollegium megnyitása alkalmával tartott szép és emlékezetes gyűlés megbizásából fölhívást bocsátottunk szét a kollegium konviktusi segély-alapja érdekében. Felhívásunkat a volt osztályok egy-egy megbizottjához intéztük szétküldésre. Örömmel és köszönettel jegyezzük föl, hogy eddig szerzett tudomásunk szerint miudenki készséggel teljesítette kérésünket, s már volt is eredménye, mert az adakozások megkezdődtek. Beküldött: Dr. Ferencz Ákos ügyvéd D.-Szent-Márton (1879. végzett) 50 kor., Dr. Schmidt József ügyvéd Medgyes (1879) 25 kor., Dr. Mátyás Mihály orvos Nagy-Enyed (1874.) 20 k. Moga Elizeus gör. kath. lelkész Apahida (1879.) 10 k., Székely Mózes kir. erdőfelügyelő Nagy-Szeben (1888.) 100 k., Dr. Weisz Miksa ügyvéd Kolozsvár (1873.) 100 k, Kisgyörgy Sándor esperes Vargyas (1866) 20 k., Sabestyén Smiel Mór okl. mérnök, Kolozsvár 4 korona.

A fölhívás szétküldésére fölkért barátainktól arról értesülünk, hogy némelyik osztálytársuk lakását nem tudják. Tudakozódnik kell, némelyik pedig az időt igen rövidnek tartja.

Ezért értesítjük e lap utján a volt osztálytársakat, hogy a gyűjtés idejét meghosszabbítjuk 1902. évi július 1 ső napjáig. Ekkorra, reméljük az összes osztályok fogják módját találni a kérdés megbeszélésének és az adományok beküldésének. A külön-külön beérkezett adományok után az évszámot följegyezzük, hogy az adományokat végül az osztályok szerint csoportosítani lehessen. Nagyon kérjük az osztályok megbizottjait a szíves közbejárásra. Fölhívást újból nyomattunk, tehát küldhetünk, a kinek még nem ment volna. Kérjük az osztálytársak lakása és foglalkozása jelölését és a *névsor beküldését*, hogy az eredményről koronkint értesithessünk minden érdeklődőt.

Nem tudjuk a következők állását és lakását. Egy levelező lapon kérünk értesítést a titkárnak.

Hol laknak? Weisel Antal postotiszt, Gáspár Ferencz író és utazó (1880.), Pálfi György színész (1880.), Kászoni Béla, Schemmel Viktor, Bartha Lajos birtokos, Imreh Sándor, Hirschman Márton (1872), Kovács Béla, Tordai János, Kálmán Lajos (1866.).

Szívélyes üdvözlettel

Kolozsvár, 1001 november 25.

Daniel Gábor, biz elnök. (1842)	Nagy Gyula, b pénztárnok (1873.)	Dr. Boros György, titkár (1847)
Kovács Kálmán, jegyző (1900.)		

Osztálytársaimhoz.

Kedves osztálytársaim! Mindnyájan tudjuk vagy személyes jelenlét, vagy „Unitárius Közlönyünk“ útján, hogy a magyaországi unitárius deákok a f. évi szeptember hó 21-én új főiskolánk fölavatási ünnepélye alkalmával tartott összejövetelkor azon — mindenki által elfogadott határozatot, illetve közmegegyezést létesítették, hogy minden osztály kebeléből, azon évet illetőleg, melyben érettségi vizsgát tettek — egy-egy osztálytárs bizassék meg azzal, hogy új főiskolánk, »*convictussa*« alapja javára osztálytársai közt az adománygyűjtést végezze. Alólirt is, mint ilyen, a ki az 1889. isk. évben érettségit tett osztálytársak közül az összejövetelen jelen volt — bizatott meg s ez alapon engedjétek meg, hogy megbizatásomnak eleget téve e helyen keressetek föl s kopogtassatok — meg vagyok győződve — osztálytársi, hitrokoni szívvvel és érzéssel megnyitandó ajtótokon! Kedves Osztálytársaim! ezen gyűjtőivet, illetőleg minden egyes osztálytársunk számára egy-egy példányt — azon fölkéréssel juttatok hozzátok, hogy ennek rovatába neveteket a följánlott adománnyal együtt beirni sziveskedjete, mely beírás egyuttal fogadalom is lesz arra, hogy az adományt át is szolgáljatjátok. Tudjuk a bibliai szegény asszony történetéből, hogy a fillérek is kedvesek az áldozatkészség oltárán, fődolog csak az, hogy jó szívvvel és érzéssel adjanak — „kiknek mint adák az Istenek.“

A gyűjtőivet aláírásokkal és azon igérettel ellátva, hogy mikor szándékoztok fizetni egy évi idő alatt; — sziveskedjete további elszámolásra hozzám juttatni, s ha még lakhelyeteken eddig nem tudottan, osztálytársaink tartózkodnának, azokat is hívjátok föl adakozásra. A magam részéről 100, azaz egyszáz koronát ajánlok föl.

Osztálytársi szeretettel hitrokoniilag üdvözöl

Balázsfalva, 1901. nov. 15.

Imreh József szolgabíró.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Személyi hírek.** A m. kir. vallás és közokt. miniszter Vasika Béláné Kosteczky Anna kálnoki áll. el. iskolai tanítónőt áthelyezte a kőkösi áll. el. iskolához. Dr. Kozma Endre Kozma Ferencz fia az ügyvédi vizsgát Maros-Vásárhelyt jó sikerrel letette. Gratulálunk!

Szolga Ferencz kereszturni gymn. tanár okt. 31-én sikerrel kiállotta a tudori szigorlatot és a Ferencz József tudomány-egyetemen felavattatott a természettudományok tudorává. Melegen gratulálunk Kereszturni gymn. első doktorának.

— **Sándor János** f.-e. elnöknek, lapunkban most közölt beszédére fölhívjuk a t. egyleti tagok figyelmét. Olvassák el, vegyék szívökre és tegyenek ugy, a hogy ő ajánlja.

— **Raffaj Károly** papnövendék, Raffaj Domokos esperesünk fia az E. K. Tauácstól nyert engedély alapján a jelen évben Lipszéban hallgatja a theologiai előadásokat. Hozzánk irt leveléből örömmel látjuk, hogy jó egészségben van és már megkezdette az egyetemre járást.

— **Gyulafehérvárt** az egykor fejedelmi városban a reformatio óta keveset hallottak az unitárius vallásról. Mózes Mihály abrudbányai buzgó lelkészünk fölkereste ottani hiveinket és őszi istentiszteletet tartott urvacsorával, melyben ott állomásozó nagy számú székely katonáink is részt vettek. Reméljük, hogy a buzgó lelkész megkapja a kívánt támogatást, hogy gyakrabban megjelenhessen.

— **Viraghullás.** Pap Birike, Gvidó Béla dicső-szent-mártoni unitár. esperes nevelt leánya, élete 18-ik évében egy jobb hazába költözött. Az elhunyt jó kis leányt Gvidó esperes mint korán elhunyt édes testvérének kis árváját még 4 éves korában magához vette s apja helyett apja és a felesége Hadházi Juliska anyja helyett édes anyja volt. Legyen álma csendes.

— **A londoni nemzetközi unitárius gyűlésen** tartott nagyszabású értekezések magyar nyelven is megfognak jelenni. A főt püspök ur elnökléte alatt az unitárius tanárok és lelkészek már hozzáfogtak a munkához. A könyv 20 felolvasást fog tartalmazni amerikai, angol, francia, hollandi, belga, német, olasz, orosz, sweizi legjelesebb lelkészektől és tanároktól, kik közül általánosan ismert nevűek Carpenter, Pfeiderer, Drummond, Reville, Bonet Maury, Tschertkoff, Wickstead. Brooke

— **Az angolok,** kik nálunk látogatáat tettek volt szeptemberben, emlékül és hálából 40 font sterlinget (957 kor. 20 f.) küldöttek a Channingről nevezett theologiai tanszékre. Hálás köszönet érte.

— **Fretwell János** hazánk hí barátja a Jókai regénye „Egy az Isten“ alapján egy csinos kis kötetet adott ki, melyben élénken rajzolja meg Jókai regényt főszemélyeit és az unitarizmus történelmét. Egyházunk peccsétje és egy torockói kép disziti.

— **Imreh Lajos** buzgó rgyháztág, derék, munkás székely hívünk Sepsikörösdaton elhunyt okt. 14-én Imreh József szolgabíró édes atyját gyászolja a néhaiban.

— **Özv. Simó Jánosné** sziveskedett 50 példányt néhai férje Simó János lelkész könyvéből „Unitárius történelem“ megüldeni a kollegiumnak jutalmul. A vallástanulás és vasárnapi iskolába járás jutalmazására lesz kiadva.

— **Halálozás.** Nov. 7-én bőződi Ádám Domokos nyug. körjegyző, Ádám Albert köri gondnok testvérbátyja meghalt. A háznál Boér Lajos bőződi pap megható imát mondott, míg a sirnál Kacsó Sándor ottani körjegyző vett bucsut a hirtelen elhunyt, érdemekben gazdag veterán kar-

társtól. A községi daloskör igen szép gyászdalokat énekelt. Nagykiterjedésű család gyászolja. Részvétünk kíséri.

Nyilvános köszönet. Mindazon mélyen tisztelt egyházi és világi előljáróim, kik folyó évi november hó 2-án tartott 40 éves énekvezéri és tanítói pályám emlékünnepe jókívánataikkal elhalmoztak, fogadják e helyen is mindnyájan hálás köszönetemet

Felső-Rákos, 1901. nov. 23.

Ferenczi Lajos.

— **Unitárius leányok lobogójára** adakoztak névsora ez általános nyugtázásból kimaradva, itt közöljük: Varga Ilka ivén Csekefalváról adakoztak: Beke Iluska 20 fillér, Elekes Vilma 20 f., Gere Juliánua 20 f., Fekete irén 20 f., Mátéfi Erzsi 10 f., Mátéfi ida 10 f., Bodó Erzsi 20 f., Bodó Ilona 20 f., Hngediüs Anna 20 f., Koronka Jolán 20 f., Lőrinczi Gizella 10 f., Kocsis Margit 20 f., Fazakas Erzsi 20 f. Buzogány Elevin 20 f., Demeter Eszter 20 f., Némethi Albertin 30 f., Benkó Eszter 10 f., Török Irma 20 f., Ráczi Póli 20 f., Németh Eszter 20 f., Demeter Anna 20 f., Fekete Mártha 20 f., Török Juli 20 f., Majer Irma 20 f., Bemeter Berta 20 f., Török Lina 20 f., Németh Berta 20 f., Komizs Józsefné 10 f., Major Juli 20 f., Major Rebi 20 f., Lőrinczi Irma 20 f., Major Eliza 20 f., Tar Lina 20 f., Demeter Héli 20 f., N. N. 20 f., Varga Ilka 1 kor. 20 fill. összesen 7 korona 70 fillér.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az egylet pénztárába f. év szept. 18-tól nov. 24-ig rendes tagsági díjat fizettek: Szuhay János Fibis 900—901-re, Kanyaró Pál Boba 901-re, Incze Lajos Ákosfalva 98—902-re, Albert Lőrincz Bölön 901-re, Török Arpád Erzsébetváros 901—903-ra, Nemes József Kolozsvár, Gegesi Sámuelné Torda, Tamás Lajosné Budapest 900-ra, Koronka Antalné Kolozsvár 902-re.

Előfizetési díjat fizettek: Lőrinczy Dezső D.-Szt.-Márton, Nagy Károly A.-Gáld, György Vilmos Temesvár 901—902-re, Dr György József Versecz 901-re, Ádamosy Antal Orsova 901—902-re.

Alapítói díjat fizetett Gyöngyösy Béla Kolozsvár (2. részl.)

Az udvarhelyköri f. e. pénztárába fizettek: Deák Mózes id. Hom-Ujfalva, Benkó Mihály, Deák Lajos, Egyed Albert H.-Okland, Ürmössy Károlyné Jánosfalva, Máté Lajosné Városfalva, Török József II.-Szt.-Pál 901-re Péterfi Áronné H.-Almás, Menyhárt János Oláhfalva, Zoppé Béla H.-Okland 901—902-re, Godra Mihály H.-Szt.-Márton 99—901-re.

A háromszékköri f. e. pénztárába fizettek: Barabás Eerencz Árkos 900-ra, Kádár Sándor S.-Köröspatak 99—900-ra, Raduly Berta S.-Köröspatak 98—900-ra, özv. Göncz Mihályné Árkos, Unitárius Egyházközség S.-Köröspatak, Unitárius Egyházközség Kálnok, Lőfi Áron Bölön, Tana Sámuel S.-Szt.-György, Nagy Lajos Árkos. Lőfi Ödön N.-Ajta 901-re.

Az aranyos-tordaköri f.-e. pénztárába fizettek: Darkó Mihályné, Dávid Istvánné Torda 900-ra, Ferenczy Mózes Várfalva 901—902 re.

A kereszturköri f. e. pénztárába fizettek: Incze Dániel M.-Zsákod, Gábor Albert, Gábor Albertné, Dávid Eerencz Fiók Martonos, Borbély Sámuel, Sándor János, Sándor Jánosné Sz.-Keresztur, Sándor Géza Köröspatak, Derzsi Gábor, Buzogány Dániel Kis-Solymos 901-re, Bartók Endre Kede, Simó Lidia Kis-Solymos 90-re, Bedő Dénes Sz.-Keresztur 901-re.

A Budapesti Dávid Ferencz Egylet pénztárába fizetett 60 tag.

Az egylet perselyébe 33 koronát ajándékoztak az unitárius leányok. Székely Miklós tvbíró úr Torda 2 k.

Kolozsvárt, 1901. november 24-én.

Gálf Lőrincz, D. F. E. pénztárnok.

Szerkesztői izenet. Többeknek, a kik ez iránt tudakozódtak, szíves-értésére adom, hogy a Boros György „Jó gyermek könyve” a népiskola 1. és 2-ik oszt. valláserkölcsi tankönyve teljesen átdolgozott új kiadásban fog megjelenni az újévben.

Karácsoni és ujévi ajándékul

Szívemet hozzád emelem. Imádságos könyv nők számára. Irta Boros György. Vászonkötés 1 frt 20 kr. Bőrkötés 3 frt. Bársony 5 frt, bőrmunka 7 frt.

E könyvről a lapok nagy elismréssel nyilatkoztak. A Prot. E. és I. lap többek között így ír: „Irodalmi szempontból kiváló termék. Szépen van írva választékos s mégis vonzó nyelven. . . . Az írás modorát követi, melyet nyelvében szépen alkalmaz. Zamatos, kenetes, szívet melegítő. . . . Csinos alak, szép nyomás. Szerzőjének tisztelettel gratulálunk szép munkájához.

Unitárius könyvek és füzetek. Tizenkét cikk az unitarizmusról. *Az unitárius vallás törvényesítése.* Ferencz József. *Az Isten eszméje unitárius fölfogás szerint.* Boros György. *A mi Jézusunk.* Boros György. *Jézus evangéliuma.* Csegezi László. *Egyházunk mozgató erői.* Kelemen Albert. *Az unitárius egyház viszonya a többi protestáns felekezetekhez,* Kanyaró Ferencz. *Az unitarizmus theologiai irányzata.* Boros György. *Az unitárius vallás tanításának hatása a jellemre* Dr. Bedő Albert. *Az unitarizmus a nevelés és közoktatás szolgálatában.* Kövály László. *Az unitarizmus hatása Magyarországon* Urmösi Kálmán. *Az unitarizmus hazánkban és külföldön.* Gálfi Lőrincz. *Eszményünk.* Simó János. A csinos kis könyv 82 lap. Ára 60 fillér.

Az unitarizmus külföldön Dr. Boros György. 16 l. 24 fillér.

A fejedelem és papja. Költői elbeszélés János Zsigmond fejedelemről és Dávid Ferenczről. Irta Tarcasfalvi Albert. Ára 20 fillér.

Fiatalság barátja. Ifjusági lap 1—6. szám. Ára 60 fillér.

Nézetek a vallás eszméjéről. Dr. Brassai Sámuel. Ára 2 kor. Egyleti tagoknak 1 k. 20 fill.

Édes otthon. Tanulságos és kellemes olvasmány. Ganett — Boros. Ára 1 kor.

TARTALOM: Az Unitárius Közlöny 1902-ben. A szerkesztőség. 305. l. — Rédiger Géza. (Arczképpel.) Boros Gy. 306. l. — Későn ősszel. Költ. Nagy Lajos. 311. l. — Sándor János igazgató egyleti elnöki beszéde. 312. l. — Római levelek. Paolo. 315. l. — Ifjúkori emlékeim a kollegiumi életből. Kisgyörgy Sándor. 317. l. — Az ifjuság és a Dávid Ferencz egylet. Váry Albert. 322 l. — Dávid Ferencz ünnepély Budapesten. Egy budapesti 325. l. A fiók-egyletek köréből. 326. l. A kollegiumi ifjuság beléletéből 329. l. — Protestánsok az unitáriusokról és egymásról. 331. l. — Irodalmi pályázat. 331. l. — Tájékoztásul az unitárius kollegiumban végzetekhez. 332. l. — Osztálytársaimhoz. Imreh József 333. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 334 l. — Egyleti élet és munkásság. 335. l. —

Nyomatott Gámán J. örököse könyvnyomdájában Kolozsvárt.

